Montmorency.

Rousseau je bil zopet na cesti, in se boril brez stalnega doma za vsakdanji kruh. Dve leti je prebival po raznih krajih in je marljivo pisal. Zaradi svojih nazorov o gledališču, ki jih je poslal v svet v odprtem „Pismu d' Alamvertu o igrah“ je ‚zašel v hude spore z enciklopedisti: „Šele leta 1759. se je zopet za stalno naselil na dvorcu maršala Luksemburškega blizu Montmorency. Tu je Rousseau tekom treh let dovršil ta svoja največja dela: „N o v a H e l o i z a (izšla leta 1761.), „C o n t r a t s o c i a l“ (izšel leta 1762.) in „E m i l e“ (izšel leta 1762.) Prvi dve knjigi sta imeli velikanski uspeh. Doslej še ni pisal noben pisatelj tako, kakor pisatelj „Nove Heloize“. Francoske dame so prebdele noči, ko so čitale ta roman ljubečih se src, mlade deklice so se zaljubile z nepremagljivo ljubeznijo in starke so plakale ob spominu na veliko srečo ljubezni.

„Nova Heloiza“ je postala epohalno delo, z njo se je začela nova doba literature — padli so vsi narejeni in našopirjeni stari junaki — začela se je doba žive romantike.

„Socialni kontrakt“ je bil le izvleček velikega dela, ki ga je nameraval Rousseau. Vsa sočasna družba je priznala velike ideje „bratstva enakosti in svobode“, ki jih je Rousseau utemeljil v tej knjigi; „Contrat social“ je postal evangelij velike revolucije. Še večjo pozornost pa je vzbudilo tretje delo „Emil“. Rousseau je slutil, da bo nastal vihar. Zato je hotel, da izide knjiga obenem v Parizu in Amsterdamu; prepis „izpovedi savojskega vikarja pa je poslal v Ženevo . . . Res se je dvignil vihar, takoj ko je knjiga izšla. Pariški parlament je zapovedal, da se mora Rousseauja prijeti. Ko je Rousseau po prečuti noči hotel zaspati — čital je bil biblijo — mu je sporočil maršalov komornik, da mu preti nevarnost — in Rousseau je moral pobegniti. Uredil je svoje papirje, poslovil se je od Tereze in je odšel. Dne 14. julija je rabelj Emila javno sežgal na trgu v Parizu. (Konec prih.)

Stik ljudske šole z varstvenim sodiščem v brigi za zanemarjeno mladino.

Fr. Milčinski.

Ta stik je uravnan in poglobljen z dokončnim šolskim in učnim redom od 29. septembra 1905, št. 13.200, državnega zakona št. 159 in za Kranjsko povrhu še z izvršitvenim ukazom od 30. oktobra 1909, št. 3218, ki ga je izdal c. kr. deželni šolski svet za Kranjsko dogovorno s predsedstvom višjega deželnega sodišča v Gradcu.

Ko z zadovoljstvom poudarjam, da obstoji pri nas med šolami in varstvenimi oblastvi v brigi za zanemarjeno mladino zadovoljiv in deloma prav živahen stik, bojim se, da ne bi ta stik namesto da napreduje, odnehaval in ponehal. Bojim se, da ne bi pomnoženo delo na eni in dvomljivost uspehov na drugi strani odvrnili šol od nadaljnjega dela na tem polju. Ne enkrat, večkrat sem že čul iz ust učiteljstva: „Mi več ne bomo naznanjali, saj sodnija itak ničesar ne stori!“ Enaki pomisleki se ne oglašajo le pri nas, čuje se jih tudi drugod, celo na bogatem Dunaju, polnem vzornih človekoljubnih naprav. Zato bo umestno v tem pogledu nekoliko razjasnila in z veseljem pozdravljam mi v to ponudeno priliko.

Res je, da varstvena sodišča čestokrat ne ustrežejo določno izraženim in lahkoda povse upravičenim svetom ali željam šolskih vodstev. Šola predlaga n. pr. oddajo zanikarnega šolarja v kako vzgajališče. Fant je potepuh, ki še druge tovariše zapeljuje k potepanju, umevno je, da bi se ga šola rada čim prej iznebila, rešitve pa ni in ni. Ali stvar je taka: Varstveno sodišče lahko hitro stori sklep, da se da otrok v vzgajališče, toda izvršiti ne more sklepa, dokler si ne priskrbi odkoderkoli pokritja oskrbnine, ki jo je plačati zavodu. Sodišča namreč nimajo nit vinarja denarja za stroške mladinske skrbi; zato morajo v vsakem slučaju šele iskati in prosjačiti, od katere strani se bo plačevala oskrbnina. Na Kranjskem so društva za otroško varstvo in mladinsko skrb in poleg njih v skromnejši meri tudi Patronati Vincencijeve družbe za mladino oni vir, ki po navadi omogočuje varstvenemu oblastvu oddajo zanikarnežev v vzgajališča. Ali spričo visokim stroškom vzgoje v zavodih — vsak gojenec stane na leto 300—400 K — zasebna društvena dobrodelnost ni kos vsem potrebam. Lansko leto n. pr. je potrošilo Društvo za otroško varstvo v Ljubljani zgolj za gojence Salezijanskega zavoda 7603 K 51 h in v jeseni bi bilo Društvo spričo prazni svoji blagajni skoraj moralo vseh 26 svojih gojencev vzeti iz Rakovnika in prepustiti jih svoji usodi, da mu ni zadnji hip deželni odbor priskočil v pomoč z znatno podporo 2000 K. V takih razmerah je umevno, da se le najnujnejši slučaji dajo rešiti z drago oddajo v zavod, da se s to oddajo odlaša do zadnjega in da prihajajo pred zavodom vsa druga sredstva v poštev, ki so sicer manj popularna, pa zato cenejša. Toda ne le z denarne strani so ovire. Imamo 12 letno deklico, skozinskoz pokvarjeno, v pohujšanje je vsi svoji okolici. Nujno bi bilo treba, da se jo spravi v kak zavod za pokvarjena dekleta. Društvo za otroško varstvo se je že izreklo pripravljenim prevzeti stroške zavoda, toda kaj, ko jo vsak zavod odklanja — ker je jetična.

Živimo v prehodni dobi; država je pač spoznala potrebo brige za zanemarjeno mladino, ni pa še uredila načina, kako se naj vrši ta briga, ne da bi bila vsa odvisna zgolj od zasebne dobrodelnosti in od dobre

volje zasebnih zavodov. V državnem zboru leži vladni načrt zakona o skrbstveni vzgoji; čim stopi v veljavo, tačas šele bo možna dosledna briga za zanemarjeno mladino; tačas bo varstveno sodišče zgolj sklenilo: Varovancu je treba skrbstvene vzgoje, katera se mu priporoča v tej ali tej obliki — izvršitev pa bo skrb posebne deželne komisije, kateri bodo v ta namen na razpolago javna sredstva in tudi javni zavodi. — Ali načrt še ni zakon in zavodi naši so še nepopolni; do tedaj moramo pač s temi sredstvi in pripomočki delovati, ki so nam na razpolago, delovati navzlic težavam z vso vnemo in vztrajnostjo; kolikor-toliko bo le uspeha, delo samo in z njim združene skušnje pa pripravljajo dragoceno podlago za svoječasno poslovanje deželne komisije in za preudarek, v katerem pogledu je treba zavodom izpopolnitve.

* * *

Zakon in izvršitveni ukaz navajata slučaje, kdaj naj šole zanemarjeno deco naznanjajo varstvenemu oblastvu. Nemara ni treba teh slučajev posamič naštevati, saj izkušnja kaže, da v tem oziru ni bistvenih dvomov. Le dve načeli bi poudaril:

Varstveno oblastvo se mora zanimati le za primere one globlje zanemarjenosti, ki je ali utegne postati nevarna človeški družbi. Boj varstvenega oblastva zoper zanemarjenost je predvsem boj zoper kriminaliteto. Potemtakem drugi manjši nedostatki kakor slabši napredek, netočno izdelovanje domačih nalog, odurno vedenje in slični pojavi še ne nudijo zadostnega povoda za posredovanje varstvenega sodnika. Ne rečem, da ni važno in vsega prizadevanja vredno zboljšanje tudi takih nedostatkov, toda to zboljšanje ne spada v delokrog varstvenega oblastva, ampak je stvar šole in šolskih oblastev.

§ 213 š. in u. reda v tem pogledu določa, da šolska oblastva in učitelji ukrenejo sami, kar je potrebno, da se doseže predpisani smoter: posebno se naj brigajo za vzgojo takih otrok, kojih domača vzgoja se zanemarja. Povečano pozornost naj posvečajo vedenju otrok zunaj šole, vnete naj delujejo, da se ustanove zavodi, za varstvo otrok zunaj šole, zavetišča, bavilnice, grelnice, mladinska igrališča, šolske kuhinje itd. in naj sodelujejo pri takih napravah.

Da je tako intenzivnejše vzgojno delovanje učitelja mogoče le ob ugodnejših šolskih razmerah, nam ni treba drug drugemu praviti: razredi ne smejo biti prenapolnjeni, učitelj pa mora imeti poleg vneme za stvar tudi dovolj časa na razpolago, da se posveti vsemu onemu delovanju, ki ga ima citirani paragraf v mislih.

Drugi splošni pogoj za posredovanje varstvenega sodišča je ta, da je šola s svojimi vzgojnimi sredstvi pri kraji in z njimi ne dosega uspeha. Kadar šola sama ne more več preprečiti zanemarjenosti, tačas

šele ji priskoči na pomoč varstveno oblastvo; pa tudi tedaj šola navadno še ne bo rešena brige naznanjenega zanemarjenca, navadno bo treba še nekaj časa sporednega poizvedovanja šole in sodišča. Pri tem se lahko pripeti, da si pridejo šolska in varstvena oblastva s svojimi delokrogi navskriž. N. pr. kadar gre za neopravičene šolske zamude. Stara pesem je in poje se na vseh koncih in krajih, da so neopravičene šolske zamude po sedanji praksi prepočasno in prerahlo in zato kaj malo uspešno preganjajo, kar gre na rovaš zarjavelim izvršitvenim predpisom. Kdor noče pošiljati otroka v šolo, ga pač ne pošilja, kazen zaradi šolskih zamud ga toliko boli, kakor da mu je muha sedla na nos. Očetu se n. pr. zazdi, da mu je 12 let stari sin že dovolj učen; kaj bi torej čas tratil v šoli, da ga rajši k zidarjem, odkoder mu prinaša vsak dan 1 K 20 vin. do 1 K 60 vin. — dobri so! Za opomine in vabila se niti ne zmeni in ko pride slednjič čez 3, 4 mesece kazen dveh kron, kaj sta mu te dve kronici spričo neprimernemu dobičku, ki ga ima od fanta! V zasmeh mu je kazen, roga se šoli in njegov zgled ščuje druge. Zato je umevno, da se šole v takih slučajih obračajo do varstvenih sodišč, dasi visi postopek zaradi neopravičenih šolskih zamud še pri okrajnem šolskem svetu. Varstveno oblastvo v polni meri upošteva nevarnost, ki preti otroku iz neopravičenih zamud, izvirajočih iz samovoljnosti ali upornosti, toda upravičen je dvom, ali sme sodišče postopati zoper očeta, zoper katerega hkratu postopa iz istega razloga in v istem namenu že drugo, po posebnih določbah šolskega zakona poklicanejše oblastvo, zlasti če je slučaj tak, da ni treba dalekoseženejših, v delokrog varstvenega oblastva spadajočih odredeb, recimo odvzeme očetovske oblasti ali premestitve otroka iz domačega kroga v tujo vzgojo in oskrbo, le edino točko rednega šolskega obiska je s primerno silo urediti, pa bo vse dobro!

Šolski in učni red torej izraža načelo, da mora najprej šola in šolsko oblastvo uporabiti svoja sredstva in šele čim se izkažejo brezuspešna, pride na vrsto varstveno oblastvo. Ako je slučaj tak, da že od kraja ni pričakovati uspeha od sredstev, ki so na razpolago šoli in njenim nadzorovalnim organom, potem ne bo napačna takojšnja ovadba na varstveno oblastvo, ki bo brezdvomno rado šoli prišlo na pomoč celo takrat, če šola še ni izčrpala do dna svojih sredstev, vendar si pa obeta hitrejšega uspeha od sodelovanja sodišča. Gre le za načelo: šola se zanašaj predvsem na svoja sredstva, ki so raznovrstna in nedvomno tudi uspešna; seveda tiči njih uspešnost največ v osobnosti onega, ki jih uporablja. Šola ne podcenjuj svoje lastne sile in ne precenjuj moči varstvenega oblastva. Tudi varstveno oblastvo ne dela čudežev!

Kaj pa stori in kaj more storiti varstveno oblastvo z naznanjenimi mu zanemarjenci?

§ 218 šolskega in učnega reda navaja v takih slučajih običajne varstvenooblastvene odredbe; te so: omeji ali odvzame se očetovska oblast ali materine pravice, postavi se drug varuh, otrok se preskrbi v drugi družini ali v primernem zavodu ali se odda v poboljševalnico. Omejitev ali odvzema roditeljskih pravic in izpremembа varuha, te odredbe so zgolj negativnega značaja in brez vrednosti, ako ni z njimi združeno pozitivno dejanje boljše preskrbe. Oddaja v zavode in poboljševalnice je združena s stroški, katerih pokrije ni v rokah varstvenega oblastva. Ukaz o izvršitvi IV. pogl. šolskega in učnega reda sam poudarja, da bo zazdaj v prav mnogih primerih težko oddati zanemarjenca v vzgajališče ali reševališče, naj bi bila oddaja tudi posebno potrebna. Tako je vsa v § 218 z visokimi besedami opisana oblast varstvenih sodišč precej piškava. Stvar vsakega sodišča posebe bo, ali in kako bo, uporabljaje vse ugodne prilike in okolnosti, si samo omogočilo uspešno brigo za zanemarjence, ki bo segala preko papirja.

Sredstva, katera služijo v ta namen n. pr. ljubljanskemu varstvenemu sodišču, so sledeča:

1. Z a s l i š a n j e z a n e m a r j e n c a, združeno s poukom, vzpodbudo, svarilom. Ogleda se mu snažnost lica, rok in obleke; povpraša ga, odkod ima obleko, ali je kupljena ali podarjena, in obrnejo se žepi: na dan pridejo ostanki cigaret, razglednice — pribarantane ali pouzmane, krajcarji, pa tudi kaka knjižica kakor „Grozodejstva iz samostana čenstohovskega“. Nevajeni položaj kolikortoliko vpliva na mlade nepridiprave: s smešno odkritosrčnostjo radi priznajo svoje pregrehe, k večjemu da včasi zvračajo del svoje krivde na onega, ki zraven njih sedi v šoli.

Obljubijo poboljšanje in naroči se jim, da prinašajo kazat šolska naznanila.

Pouk in svarilo pa prejmo poleg mladih zanemarjencev tudi njih svojci. Prejmo ga v taki obliki, da se v polni meri varuje avtoriteta šole in da se brez skrajnje potrebe ne razodeva, odkod je ovadba. Kajti upoštevati je, da ima učitelj na deželi kaj težavno stališče nasproti zanemarjenim staršem zanemarjenih otrok. Otrok ostane potem pod sodnim nadzorstvom, hodi kazat šolska naznanila, je hvaljen ali grajan in kmalu je očitno, ali je to najprepostejše sodno sredstvo kaj zaleglo pri njem ali bo treba seči po korenitejših. Dosedanje izkušnje kažejo približno polovico uspehov. (Konec prrh.)